

การเลี้ยงปลากดหลวงในบ่อซีเมนต์กลมระบบน้ำไหลผ่าน

ปลากดหลวง (*Ictalurus punctatus*) เป็นปลาน้ำจืดชนิดเดียวที่นิยมเลี้ยงกันอย่างกว้างขวางในประเทศอเมริกาจากการคัดเลือกพันธุ์มาตลอดเวลาร่วม 30 ปี ทำให้ได้พันธุ์ที่มีอัตราการเจริญเติบโตเร็ว อัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อดีมาก รวมทั้งเนื้อปลา มีรสชาติดี ทำให้ปลาชนิดนี้เป็นที่นิยมเลี้ยงจนกลายเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ตลอดมลรัฐทางภาคใต้ของประเทศอเมริกา โดยเฉพาะที่มลรัฐมิสซิสซิปปีซึ่งสามารถผลิตปลากดนี้ได้มากที่สุดในประเทศ โดยจะมีพื้นที่บ่ออยู่ถึง 250,000 ไร่

ปลากดหลวงเป็นปลาหนัง เมื่อเทียบกับปลาไทยแล้ว จะมีลักษณะคล้ายปลากดแก้วหรือปลากดคัง แต่หัวปลากดหลวงจะเล็กกว่าปลากดไทย เนื้อปลามีสีขาวใส รสหวาน สามารถนำมาปรุงอาหารไทยได้ดีทุกชนิด ปลากดหลวงนำเข้ามาในประเทศไทยโดยสถาบันพัฒนาแห่งเอเชีย (AIT) และกรมประมง โดยศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดเชียงใหม่ได้รับพันธุ์ปลาครั้งแรก 50 คู่ ในปี 2533 ได้นำมาเลี้ยงจนสามารถเพาะพันธุ์ได้ในปี 2534 ได้ลูกที่เกิดในเมืองไทยเป็นรุ่นแรก จากนั้นศูนย์ฯ ได้นำปลารุ่นนี้เลี้ยงไว้เป็นพ่อแม่พันธุ์ ปัจจุบันปลารุ่นที่เกิดในเมืองไทยนี้สามารถใช้เป็นพ่อแม่พันธุ์ได้ดี ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดเชียงใหม่ และเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมในเขตภาคเหนือ ได้ทดลองเลี้ยงปลากดหลวงโดยใช้อาหารปลาสำเร็จรูปชนิดเม็ดเปอร์เซ็นต์โปรตีน 30 (อาหารปลาดุก) พบว่าลูกปลาเจริญเติบโตได้ดี มีอัตราการรอดตายสูง มีอัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อปลาต่ำ พ่อที่เกษตรกรผู้เลี้ยงสามารถทำกำไรจากการเลี้ยงปลาชนิดนี้ได้ ปัจจุบันศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดเชียงใหม่สามารถผลิตลูกปลานี้ได้ปีละไม่น้อยกว่า 500,000 ตัว โดยจะจำหน่ายในระหว่างเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคมของทุกปี

การเลือกสถานที่ในการเลี้ยงปลา

การเลี้ยงปลากดหลวง บ่อเลี้ยงปลาควรสร้างในบริเวณที่มีแหล่งน้ำ เช่น แม่น้ำ คลองชลประทาน หรือบ่อบาดาล ที่มีปริมาณน้ำมากพอที่จะใช้ตลอดระยะเวลาการเลี้ยง โดยสามารถเปลี่ยนถ่ายน้ำได้ทันทีในกรณีที่มีปัญหาการขาดออกซิเจนในน้ำ หรือมีปัญหาเรื่องโรค รวมทั้งน้ำที่จะนำมาใช้ ต้องมีคุณภาพดีเหมาะสมในการเจริญเติบโตของปลา นอกจากนี้ควรพิจารณาด้านคมนาคมที่สะดวกต่อการขนส่ง และลำเลียงไปจำหน่าย ตลอดจนด้านสาธารณูปโภคที่เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินงานของกิจการ เช่น ไฟฟ้า ซึ่งมีความสำคัญที่จะใช้กับเครื่องสูบน้ำ, เครื่องเพิ่มออกซิเจน สถานที่เลี้ยงปลาที่ดีควรจะสามารถจัดหาแหล่งอาหารปลาได้ง่ายราคาถูก และไม่ควรรอยู่ในบริเวณที่มีสิ่งแวดล้อมที่จะทำให้เกิดภาวะน้ำเสีย อันเกิดจากสารพิษหรือสิ่งปฏิกูลจากโรงงานที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง

การเลี้ยงปลากดหลวงในบ่อซีเมนต์ระบบน้ำไหลผ่านเป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่เกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่ในเขตชลประทานหรืออยู่ในบริเวณที่มีแหล่งน้ำไหลผ่านจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ โดยเป็นการใช้ประโยชน์จากน้ำที่ไหลผ่าน ในการเพิ่มออกซิเจนให้กับปลาแทนการใช้เครื่องให้อากาศ ซึ่งเป็นการสิ้นเปลือง น้ำมันหรือไฟฟ้าและระบบน้ำที่ไหลผ่านบ่อยังช่วยล้างตะกอน สิ่งปฏิกูลในบ่อปลา ทำให้บ่อปลาสะอาด ส่งผลให้ปลา มีสุขภาพดี ไม่เครียด โตเร็ว สามารถปล่อยปลาในอัตราที่หนาแน่นกว่าปกติได้

คุณภาพน้ำ

คุณสมบัติของน้ำที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงปลาในกระชัง		
ความเป็นกรดเป็นด่าง (pH)	6.5 – 8.5	
ปริมาณออกซิเจนที่ละลายในน้ำ (DO)	ไม่ต่ำกว่า 5.0	มิลลิกรัมต่อลิตร
อุณหภูมิ (Tw)	19 - 28	องศาเซลเซียส
ความขุ่นใส (Turbidity)	30 – 60	เซนติเมตร
ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์อิสระ (Free CO ₂)	ไม่สูงเกิน 8	มิลลิกรัมต่อลิตร
ความเป็นด่าง (Alkalinity)	100-120	มิลลิกรัมต่อลิตร
ความกระด้าง (Hardness)	75-150	มิลลิกรัมต่อลิตร

การเตรียมบ่อปลาและการจัดการการเลี้ยงปลา

บ่อซีเมนต์

บ่อซีเมนต์ใหม่

ต้องปรับสภาพบ่อก่อน โดยใส่น้ำให้เต็มบ่อและใส่หยวกกล้วยสับลงไปด้วย แช่ทิ้งไว้ประมาณ 2 สัปดาห์ จึงล้างบ่อให้สะอาด แล้วตากบ่อให้แห้ง

บ่อซีเมนต์เก่า ล้างทำความสะอาดด้วยน้ำต่างหากที่มิสกาดให้ทั่วบ่อ ตากบ่อให้แห้ง

การทดลองเลี้ยงปลากดหลวงในบ่อซีเมนต์กลมระบบน้ำไหลผ่าน ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ

บ่อซีเมนต์ ที่ใช้ในการเลี้ยงปลากดหลวง เป็นบ่อซีเมนต์กลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 5 เมตร ลึก 0.95 เมตร ระดับน้ำ 0.66 เมตร ที่มีน้ำไหลผ่านขนาดความจุ้น้ำ 15.7 ลบ.ม.

อัตราการปล่อย เริ่มปล่อยลูกปลากดหลวงขนาดความยาว 5 นิ้ว อัตราความหนาแน่น 5 - 6 ตัวต่อตารางเมตร ให้อาหารเม็ดสำเร็จรูปโปรตีนไม่ต่ำกว่า 30 เปอร์เซ็นต์ในปริมาณ 3 - 5 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัว แบ่งให้วันละ 2 มื้อ เช้า - เย็น ใช้ระยะเวลาเลี้ยงนาน 4 เดือน จะได้ปลาที่มีน้ำหนักเฉลี่ย 500 - 600 กรัม อัตราการเปลี่ยนอาหารได้เนื้อเฉลี่ย 1.37 และมีอัตราการรอดตายสูงถึง 96 เปอร์เซ็นต์

ต้นทุนการเลี้ยงปลากดหลวงในบ่อซีเมนต์กลมระบบน้ำไหลผ่าน

ต้นทุนและรายได้ในการเลี้ยงปลากดหลวง

ระยะเวลาในการเลี้ยง	ต้นทุนการเลี้ยงต่อกิโลกรัม	น้ำหนักปลาโดยเฉลี่ยต่อกิโลกรัม	ราคาขายได้ต่อกิโลกรัม
4 เดือน	40 - 45 บาท	2 ตัว	100 - 120 บาท

การเลี้ยงปลากดหลวงในกระชังระบบน้ำไหลผ่าน

จากการทดลองเลี้ยงปลากดหลวงในบ่อซีเมนต์กมลระบบน้ำไหลผ่าน สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเลี้ยงปลาในรูปแบบกระชังที่มีน้ำไหลผ่านได้ ซึ่งเป็นการวางกระชังไว้ในลำเหมืองหรือคลองส่งน้ำ หลักการที่น้ำไหลผ่านจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ กลุ่มงานศึกษาและพัฒนาประมงได้นำไปขยายผลและส่งเสริมการเลี้ยงให้เกษตรกรหมู่บ้านเป้าหมายของศูนย์ฯ ห้วยฮ่องไคร้ฯ โดยมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มประมงน้ำไหลบ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

การสร้างกระชังเลี้ยงปลาในระบบน้ำไหลผ่าน เกษตรกรนิยมสร้างกระชังขนาด 1.2 x 1.5 x 1.2 เมตร เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพลำน้ำในพื้นที่ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่น ซึ่งมีต้นทุนการสร้างกระชังดังนี้

ต้นทุนการสร้างกระชังน้ำไหลขนาด 1.2 x 1.5 x 1.2 เมตร (1 กระชัง)

อุปกรณ์ที่ใช้	ราคา(บาท)	จำนวน	รวม(บาท)
ถังน้ำพลาสติกขนาด 20 ลิตร	30	4 ถัง	120
ไม้ไผ่ลวกขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5 นิ้ว	-	10 ลำ	หาได้จากธรรมชาติ
เชือกไนลอนขนาด 2 มิลลิเมตร	150	1 ม้วน	150
ตาข่ายพลาสติก(PE)หน้ากว้าง 1.2 เมตร	50	10 เมตร	500
รวมเป็นเงินทั้งหมด			770

หมายเหตุ : โครงไม้ไผ่มีอายุการใช้งาน 1-2 ปี ตาข่ายพลาสติกอายุการใช้งาน 2 ปี (ต้นทุนนี้เป็นราคาประมาณการ ทั้งนี้ต้นทุนขึ้นอยู่กับ การประยุกต์วัสดุที่นำมาทำโครงกระชังและจำนวนกระชังในแต่ละชุด)

การจัดการการเลี้ยงและการให้อาหาร

ในการเลี้ยงปลากดหลวงในกระชังระบบน้ำไหลผ่าน เริ่มปล่อยลูกปลาขนาดความยาว 4 - 5 นิ้ว จำนวน 50 ตัว/กระชัง ให้อาหารเม็ดสำเร็จรูปโปรตีนไม่ต่ำกว่า 30 เปอร์เซ็นต์ ในปริมาณ 3 - 5 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัว แบ่งให้วันละ 2 มื้อ เช้า - เย็น ใช้ระยะเวลาเลี้ยงนาน 5 เดือน จะได้ปลาที่มีน้ำหนักเฉลี่ย 400 - 500 กรัม หากต้องการเลี้ยงให้มีขนาดใหญ่กว่านี้ ต้องทำการคัดแยกปลาไปเลี้ยงเพิ่มอีกกระชังเพื่อลดความหนาแน่นต่อกระชังลง และเป็นการป้องกันการขาดออกซิเจนในกระชังด้วยเนื่องจากปลากดหลวงเป็นปลาที่ต้องการออกซิเจนสูงกว่าปลาชนิดอื่นทั่วไป (ไม่ควรต่ำกว่า 3 ppm.) และสามารถเลี้ยงต่อจนได้น้ำหนัก 1 กิโลกรัม/ตัว ภายในระยะเวลาการเลี้ยงต่ออีก 4 เดือน พบว่ามีอัตราการรอดตายสูงถึง 90%

การเลี้ยงปลาในบ่อดิน

ขั้นตอนการเตรียมบ่อดิน

1. ตากพื้นบ่อให้แห้งพร้อมทั้งปรับสภาพก้นบ่อให้สะอาด
2. ใส่ปูนขาวเพื่อปรับสภาพของดินโดยใส่ปูนขาวในอัตราประมาณ 60 – 100 กิโลกรัม/ไร่
3. ใส่ปุ๋ยคอกเพื่อให้เกิดอาหารธรรมชาติสำหรับลูกปลาควรใส่ปุ๋ยคอกในอัตราประมาณ 40 – 80 กิโลกรัม/ไร่
4. นำน้ำเข้าบ่อโดยกรองไม่ให้ศัตรูของลูกปลาติด เข้ามากับน้ำระดับน้ำลึก 30 - 40 เซนติเมตร วันรุ่งขึ้นจึงปล่อยปลา และเพื่อให้ลูกปลามีอาหารกิน ควรเติมไรแดงในอัตราประมาณ 5 กิโลกรัม/ไร่ หลังจากนั้นจึงให้อาหารผสมแก่ลูกปลา ก่อนที่จะนำลูกปลามาเลี้ยง ควรตรวจดูด้วยว่าเป็นลูกปลาที่มีสุขภาพดีและแข็งแรง

อัตราการปล่อยปลา

บ่ออนุบาลลูกปลา ควรปล่อยลูกปลาคู่มอายุ 7 วัน ในอัตรา 50,000 - 80,000 ตัวต่อไร่เลี้ยงในบ่ออนุบาล 3 เดือน จะได้ลูกปลาขนาด 5 นิ้ว แล้วย้ายไปเลี้ยงในบ่อเลี้ยงต่อไป บ่ออนุบาลลูกปลาควรมีร่มเงาให้ลูกปลาอาศัยหลบแดด สำหรับในบ่อเลี้ยงจะปล่อยลูกปลาขนาด 5 นิ้วในอัตรา 1,000 ตัว/ไร่ โดยในอัตรานี้จะสามารถเลี้ยงได้จนถึงปลาขนาด 800 – 1,000 กรัม หากต้องการปล่อยให้หนาแน่นขึ้น ก็ทำได้โดยการเพิ่มเครื่องเป่าลมหรือเครื่องตีน้ำในบ่อ สำหรับเครื่องเป่าลมขนาด 1.5 แรงม้า จะสามารถใช้ในบ่อขนาด 1 ไร่ ได้ 3 บ่อ เพื่อรักษาระดับออกซิเจนในน้ำให้เพียงพอตลอดเวลาเลี้ยง

การให้อาหาร

ในวันที่ปล่อยลูกปลาไม่ควรให้อาหารลูกปลา เพราะว่าลูกปลาได้รับความอ่อนเพลียเนื่องมาจากการขนส่งและการเปลี่ยนแปลงสถานที่ ทำให้ลูกปลายังตื่นอยู่ สำหรับปลาลูกคูลูก ปลาจะรวมกันอยู่ที่พื้นบ่อ 2 – 3 สัปดาห์ จะสังเกตเห็นได้เป็นครั้งคราวบริเวณใต้หลังค้ำร่มเงาที่เตรียมไว้ตามมุมบ่อ โดยลูกปลาจะรวมกันเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ ดังนั้นการให้อาหารในบ่ออนุบาลจึงต้องเป็นอาหารชนิดจมให้ในปริมาณที่เพียงพอวันละ 4 ครั้ง สำหรับลูกปลาขนาด 1 นิ้ว และ 5 นิ้ว ลูกปลาทั้ง 2 ขนาดนี้สามารถกินอาหารบนผิวน้ำได้ โดยลูกปลาขนาด 1 นิ้ว ให้อาหารลูกปลาวัยอ่อนที่มีเม็ดขนาดเล็กพิเศษ หรืออาหารลูกออดก็ได้ ส่วนลูกปลาขนาด 5 นิ้ว เมื่อปล่อยลงเลี้ยงในบ่อ สามารถให้อาหารเม็ดเล็กได้ เช่น อาหารปลาตุ๊กเล็กพิเศษ ในการให้อาหารช่วงปลารุ่น จะแบ่งอาหารให้วันละ 2 ครั้ง เช้า (เวลา 9.00 - 10.00) และเย็น (เวลา 15.00 - 16.00) ปริมาณอาหารที่ให้จะเปลี่ยนแปลงทุกสัปดาห์ ตามขนาดปลาที่มีขนาดใหญ่ขึ้น อย่างไรก็ตามเมื่ออุณหภูมิลดลงในฤดูหนาว ปลาจะกินอาหารลดลง เช่นเดียวกับในฤดูร้อนที่อากาศร้อนจัด ปลาจะกินอาหารน้อยลงเช่นเดียวกัน ดังนั้นผู้เลี้ยงปลาต้องคอยระมัดระวังในระหว่างการให้อาหาร หากมีอาหารเหลือจะต้องรีบตักออก ในวันต่อมาจะต้องลดปริมาณอาหารให้น้อยลง โดยยึดหลักการว่าการให้อาหาร ต้องให้ในปริมาณเพียงพอที่ปลาต้องการ และไม่ให้มากเกินไปจนอาหารเหลือค้างบ่อจนถึงวันรุ่งขึ้น ดังนั้นการให้อาหารปลาควรทยอยให้อาหารทีละน้อย แล้วเฝ้าดูเมื่อปลาหยุดกินอาหารว่าลงพื้นก้นบ่อก็หยุดให้อาหารทันที

ปลาคดหลังโดยปกติจะอาศัยอยู่พื้นบ่อ เพราะเป็นปลาที่หากินตามพื้น เมื่อฝึกให้ขึ้นมากินอาหารที่ลอยบนผิวน้ำ ปลาจะว่ายขึ้นกินอาหาร ซึ่งเป็นโอกาสดีสำหรับเกษตรกรที่เลี้ยง จะได้เห็นว่าปลามีขนาดและสภาพของปลาที่เลี้ยงว่ามีขนาดเท่าใด หรือมีบาดแผลตามลำตัวอันเนื่องมาจากการเป็นโรคหรือไม่เกษตรกรจะได้แก้ไขได้ทันท่วงที

อัตราการเจริญเติบโต

ลูกปลากดหลวงขนาด 1 นิ้ว จำนวน 1,000 ตัว ที่เลี้ยงในบ่อดินขนาด 1 ไร่ ใช้เวลาเลี้ยง 6 เดือน จะได้ลูกปลา ขนาดเฉลี่ย 766 กรัม ปลาเพศผู้จะโตเร็วกว่าปลาเพศเมีย ปลาเพศผู้จะมีน้ำหนักเพิ่มขึ้น 5.63 กรัมต่อวัน ปลาเพศเมียจะมีน้ำหนักเพิ่ม 4.83 กรัมต่อวัน โดยมีอัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อเฉลี่ยตลอดการเลี้ยง 1.5 หมายความว่าเมื่อให้อาหารที่มีเปอร์เซ็นต์โปรตีน 30% (อาหารปลาดุกเล็ก) จำนวน 1.5 กิโลกรัม จะสามารถเปลี่ยนเป็นเนื้อปลาได้ประมาณ 1 กิโลกรัม

อัตราการรอดตาย

ปลากดหลวงเป็นปลาที่เลี้ยงง่าย โตเร็ว และไม่กินกันเอง ดังนั้นอัตราการรอดตายเกือบ 100% จากการทดลองเลี้ยงของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดเชียงใหม่ พบว่ามีอัตราการรอดตายโดยเฉลี่ยทั้งหมดสูงถึง 99% การสูญเสียระหว่างการเลี้ยงมีศัตรูเพียงชนิดเดียวคือกิ้งก่าปลา

การจัดการบ่อ

ข้อควรระวังในการเลี้ยงปลากดหลวงก็คือ ต้องรักษาปริมาณออกซิเจนที่ละลายน้ำให้เพียงพอกับที่ปลาต้องการ โดยการสังเกตง่ายๆ คือ ในเวลาเช้ามืดก่อนพระอาทิตย์ขึ้น ต้องสังเกตว่ามีปลาขึ้นมาว่ายน้ำโดยการลอยหัวบนผิวน้ำหรือไม่ หากพบปลาลอยหัวแสดงว่าปลาขาดอากาศหายใจในน้ำ ต้องขึ้นมาหายใจที่ผิวน้ำ ผู้เลี้ยงควรเปลี่ยนถ่ายน้ำประมาณครึ่งบ่อ แล้วเติมน้ำใหม่ที่สะอาดเข้าให้เต็มบ่อ หากวันต่อมาอีกหนึ่งวัน ยังลอยหัวอีกแสดงว่าปลอลอยปลาแน่นบ่อเกินไป ต้องแบ่งไปเลี้ยงในบ่ออื่นให้บางลง

วิธีการเพิ่มจำนวนปริมาณลูกปลาลงเลี้ยงให้แน่นบ่อขึ้นทำได้โดยเพิ่มเครื่องเป่าลมหรือเครื่องตีน้ำ โดยทั่วไปเครื่องเป่าลมขนาด 1.5 แรงม้า สามารถใช้ในบ่อขนาด 1 ไร่ ได้ถึง 3 บ่อ โดยจะเปิดเครื่องเป่าลมตั้งแต่เที่ยงคืนจนกระทั่งพระอาทิตย์ขึ้นในตอนเช้าแล้วปิดเครื่อง

วิธีการป้องกันโรค

1. การเลือกสถานที่ขุดบ่อควรเลือกใกล้แหล่งน้ำที่ห่างไกลจากแหล่งชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อหลีกเลี่ยงสารพิษ และของเสียที่ปะปนมากับน้ำ อีกทั้งเกษตรกรสามารถนำน้ำมาใช้ถ่ายเทในบ่อได้ตลอดระยะเวลาการเลี้ยงและควรเป็นน้ำที่มีคุณภาพดี

2. การเตรียมบ่อโดยการหว่านปูนขาวในอัตรา 50 - 100 กิโลกรัมต่อไร่ และตากทิ้งไว้เป็นระยะเวลาประมาณ 1 - 2 สัปดาห์ และน้ำที่สูบเข้าบ่อเลี้ยงควรกรองโดยใช้ถุงมุ้งไนลอนเพื่อป้องกันปลาธรรมชาติที่จะเป็นพาหะนำโรคเข้าสู่บ่อเลี้ยง

3. ลูกปลาคควรมีสุขภาพแข็งแรง ว่ายน้ำปราดเปรียว สีสันสดใสและปราศจากโรค

4. ลดความบอบซ้ำในการลำเลียงขนส่ง โดยเลือกเวลาลำเลียงพันธุ์ปลาในช่วงเช้าหรือเย็น หรือเลือกใช้ยานพาหนะที่สามารถควบคุมอุณหภูมิได้ และการเลือกเส้นทางคมนาคมที่ดีที่สุด
5. ก่อนปล่อยลูกปลาลงบ่อควรปรับอุณหภูมิน้ำในภาชนะที่ขนส่งลูกปลากับอุณหภูมิน้ำในบ่อให้ใกล้เคียงกันเพื่อกันปลาช็อคโดยการแช่ถุงปลาลงในบ่อก่อนปล่อยปลาลงเลี้ยงประมาณ 20 - 30 นาที ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการปล่อยปลาลงเลี้ยงได้แก่ช่วงเวลาเช้าหรือเย็น เพื่อลดอาการเครียดที่จะเกิดในการปรับอุณหภูมิ
6. ควรปล่อยปลาลงเลี้ยงในอัตราความหนาแน่นที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น
7. ควบคุมการให้อาหาร โดยให้ในปริมาณที่เหมาะสมกับจำนวนและขนาดของลูกปลาและควรใช้อาหารที่มีคุณภาพดี และไม่ควรเก็บอาหารนานเกินควรในสภาพที่ร้อนหรือชื้นมากเกินไป
8. ควรดำเนินการถ่ายเทน้ำในบ่อเลี้ยง เพื่อลดปริมาณของเสียและเพิ่มออกซิเจนในน้ำตามความเหมาะสม
9. ควรดูแลอย่างใกล้ชิด เมื่อพบปลาที่แสดงอาการผิดปกติหรือป่วยควรรีบทำการตรวจสอบ และดำเนินการแก้ไขทันที

ในกรณีที่มีการป้องกันโรคเป็นอย่างดีแล้ว แต่ปลายังแสดงอาการป่วยและเป็นโรค จึงจำเป็นต้องดำเนินการรักษาโรคปลา ซึ่งเกษตรกรควรพิจารณาให้รอบคอบในการเลือกใช้ยาหรือสารเคมีที่เหมาะสมในการรักษาโรคนั้น ซึ่งควรรีบดำเนินการในขณะที่ปลาเริ่มแสดงอาการผิดปกติ จะทำให้การรักษาได้ผลดียิ่งขึ้น หากปลาแสดงอาการผิดปกติและมีการตายมาหลายวันจะทำให้การรักษาได้ผลไม่แน่นอนและค่าใช้จ่ายในการรักษาอาจไม่คุ้มค่า วิธีการรักษาโรคอาจแบ่งได้ดังนี้

1. การรักษาโรคที่เกิดจากพยาธิภายนอกทั่วไป อาจใช้
 - ฟอร์มาลิน 25 - 50 ลิตรต่อน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตร สาดทั่วบ่อทิ้งไว้ 24 ชั่วโมง โดยระหว่างการใช้ฟอร์มาลิน ควรระวังการขาดออกซิเจนของน้ำในบ่อเลี้ยง
2. การรักษาโรคที่เกิดจากแบคทีเรียอาจใช้
 - ยาปฏิชีวนะ กลุ่มออกซีเตตราซัยคลิน ผสมอาหารในอัตรา 3 - 5 กรัม/อาหาร 1 กิโลกรัม ในปลากินติดต่อกัน 7 - 10 วัน และควรงดยาเป็นเวลา 21 วัน ก่อนจับปลาจำหน่าย
 - ยาปฏิชีวนะ โรเม็ท 30 หรือยาผสมระหว่างอเม็ทโทพริมและซัลฟาไดเม็ททอกซิน โซเดียม ผสมอาหารในอัตรา 3 - 5 กรัมต่ออาหาร 1 กิโลกรัม และควรงดยาเป็นเวลา 21 วันก่อนจับปลาจำหน่าย

ทั้งนี้ในระหว่างการรักษาควรปรับสภาพแวดล้อมในบ่อเลี้ยงให้ดีขึ้น เช่น อาจมีการเพิ่มออกซิเจนในน้ำ หรือมีการถ่ายเทน้ำระหว่างการใช้ยา ซึ่งจะช่วยให้ปลาลดอาการเครียดลงได้